

DİLÇİLİK MƏSƏLƏLƏRİ

Kəmiyyət kateqoriyasının məntiqi və linqvistik əlaqəsi

Sərcan Sadiqova

İngilis dili və metodika kafedrası, baş müəllim. Naxçıvan Dövlət Universiteti. Azərbaycan.

E-mail: sarjansadigova@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-4808-5982>

XÜLASƏ

Məqalədə kəmiyyət kateqoriyasının məntiqi və linqvistik əlaqəsi araşdırılaraq, ona aid müxtəlif nümunələr verilmişdir. Müəllif qeyd edir ki, kəmiyyət kateqoriyası idrak prosesinin kəmiyyət anlayışı ilə bağlı olan konkret bir həlqəsini təşkil edir. Burada kəmiyyətləşmənin məntiq anlayışı olduğu göstərilmiş, bəzi dilçilərin kəmiyyət kateqoriyasını məntiqi kateqoriya adlandırmasına aid nümunələrə diqqət yetirilmişdir. Kəmiyyətləşmə həm məntiqdə, həm də dildə zəruri bir anlayışdır. Bunu anlamaq üçün məqalədə ümumi bir ismin eyni cisimlərin cəmi ilə əlaqəli olduğunu nəzərə almağın vacibliyi vurğulanmış, həmçinin kəmiyyətin, düşündüyümüz cəmin nisbətini ölçmək üçün bir vasitə olduğu fikri bəzi nümunələrlə əsaslandırılmışdır. Sonda müəllif kəmiyyət kateqoriyasının məntiqi və linqvistik cəhətdən vəhdət təşkil etdiyi qənaətinə gələrək, onların daima bir-biri ilə əlaqəli inkişafını diqqətə çatdırmışdır.

AÇAR SÖZLƏR

kəmiyyət, kəmiyyət kateqoriyası, kəmiyyətləşmə, məntiq, linqvistik əlaqələr, çoxluq, topluluq, təfəkkür

MƏQALƏ TARİXÇƏSİ

göndərilib: 18.01.2022

qəbul edilib: 25.01.2022

MƏQALƏNİ ÇAPA MƏSLƏHƏT BİLƏN

Filologiya elmləri doktoru,
professor İsmayıl Kazımov.

Logical and linguistic relationship of quantitative category

Sarjan Sadigova

Department of English Language and Methodology, senior lecturer. Nakhchivan State University. Azerbaijan. E-mail: sarjansadigova@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4808-5982>

ABSTRACT

The article investigates the logical and linguistic relationship of the category of quantity and gives examples of it. The author noted that the category of quantity forms a specific key in the cognitive process related to the concept of quantity. Quantification is shown here as a logical concept. It also focuses on the definitions of some linguists regarding the naming of a quantitative category as a logical category. The author emphasizes quantification to be a necessary concept in both logic and language. To understand this, it is important to consider that any common noun is related to the sum of the same objects. It is emphasized that quantity is a means of measuring the ratio of the sum we think, and this idea is substantiated with some examples. Finally, the author observes the category of quantity be logically and linguistically united, and them be constantly developing in interaction with each other.

KEYWORDS

quantity, quantitative category, quantification, logic, linguistic connection, plurality, collectiveness, cognition

ARTICLE HISTORY

Received: 18.01.2022

Accepted: 25.01.2022

Giriş / Introduction

Məntiqi və linqvistik əlaqə beynin məhsulu hesab edilən təfəkkür və dilçiliyə əsaslanaraq, onlar arasındakı qarşılıqlı münasibətləri öyrənir.

Məqalədə məntiqi və linqvistik əlaqə kəmiyyət nöqtəyi-nəzərdən, daha dəqiq desək, kəmiyyət kateqoriyasının məntiqi və linqvistik əlaqəsi araşdırılır. Kəmiyyətləşmə dilçilikdə istifadə olunan məntiq anlayışıdır. O, adi mənada hər hansı bir əşyanın miqdarını ifadə edir.

Dilçilikdə bir sıra kateqoriyalar mövcuddur ki, bunlardan biri də kəmiyyət kateqoriyasıdır. Bu kateqoriya əşyanın miqdarını və onun inkişaf səviyyəsini əks etdirir. Keçmiş zamanlarda insanlar üçün əşyanın mahiyyətini anlamaq, onun miqdarını, əlamətinin dərəcəsini bilmək vacib məsələ idi. Ona görə də insan əşyanı dərk etmək üçün onun mücərrəd kəmiyyətinə nüfuz etməli olurdu.

Aydın məsələdir ki, bir dilçi üçün dilçiliyin linqvistik kateqoriyalarını düzgün müəyyənləşdirmək, onların kateqorik mənalarını aydınlaşdırmaq və hər bir dil kateqoriyası üçün həqiqi təməl rolunu oynayan məntiqi kateqoriya ilə əlaqəni təhlil etmək yolları ilə tanış olmaq zəruridir.

Kəmiyyətləşmə məntiqi anlayışı əsasında mənaya bənzətməklə təbii dildə kəmiyyət göstərən ifadələrə kəmiyyət göstəriciləri deyilir: çox, bir neçə, bəzi, yüzlərlə, yığın, bir stəkan, kilo və s. “kəmiyyət göstəriciləri” isim ifadəsindəki müəyyən bir boşluğu doldurur, beləliklə, qruplaşmaları həm mənalarına, həm də paylanmalarına görə əsaslandırır.

Hələ qədim dövrlərdə insanlar əşyanın konkret miqdarını hesablamaq üçün hansı ədədi etalon götürmək kimi bilikləri olmadığı vaxtlarda qeyri-dəqiq kəmiyyət haqqında anlayışları olmuşdur. Bu onu göstərir ki, kəmiyyət anlayışı konkret saylardan daha əvvəl yaranmış və o, hər bir dilin özünəməxsus vasitələrilə ifadə edilmişdir [2, s.372].

“Dəqiq kəmiyyət” anlayışını ifadə etmək üçün təbii dillər bir, on, iyirmi, otuz və s. kəmiyyət göstəricilərindən istifadə edirlər. Rəqəmlərin mənası verilmiş ədədi bir sıra seriyasından təcrid edən tək bir fərqləndirici xüsusiyyət ilə səmərəli şəkildə məhdudlaşdırılan riyazi ədədin konsepsiyasına əsaslanır. Ədədi kəmiyyət “onlarla”, “yüzlərlə”, “milyonlarla” kimi cəm rəqəmlərin istifadəsi ilə də ifadə olunur.

Qədim insanlar əşya çoxluğuna müxtəlif predmetlərin cəmi kimi yanaşmazdan əvvəl bu çoxluğu tam bir toplu kimi dərk etmişlər. Burada əşya qrupunun ayrı-ayrı predmetlərin cəmindən ibarət olması deyil, onun tam bir toplu halında mövcudluğu diqqət mərkəzinə çəkilirdi. Həmin dövrdə topluluq, çox güman ki, əşyaların kəmiyyət

deyil, keyfiyyət göstəricisi kimi dərk edilir və müxtəlif sayda olan əşyalardan ibarət toplular ayrı-ayrı əlamətlər kimi başa düşülürdü. Əşyaların topluluğu hər xalqın dilində fərqli şəkildə öz ifadəsini tapır. Bu cəhət dilin mədəniyyətlə bağlılığından qaynaqlanır. Hər bir xalqın dilində onun obyekt və hadisələrə münasibətinin inikası özünü göstərir. Mədəni kontekst dildə müəyyən kateqoriyanın, o cümlədən kəmiyyət kateqoriyasının ifadə olunmasına da təsir göstərmişdir.

Kəmiyyət ən mücərrəd kateqoriyalardan biridir. O, obyektiv aləmlə birbaşa əlaqədə olmaqla, dünyanın dərk edilməsində həlledici pillələrdən biri sayılır. Başqa sözlə desək, kəmiyyət kateqoriyası idrak prosesinin kəmiyyət anlayışı ilə bağlı olan konkret bir həlqəsini təşkil edir.

Ölçülər aid olduqları isimlərin istinad sahəsini məhdudlaşdırır. Onlar “hansı varlıqlar” haqqında deyil, “nə qədər varlıq” və ya “neçə müəssisə” haqqında məlumat verir, “hamı” ilə “heç” arasında ümumi olaraq bir kəmiyyət göstərir.

Kəmiyyət göstəricilərinə linqvistik yanaşmalar bu cür dil varlıqlarını fərqli sahələrə aid hesab edirlər. İngilis dilinin yeni qrammatik qaydalarına nəzər yetirsək görürük ki, artiklların, determinatorların, partitivlərin, isimlərin və ya rəqəmlərin məntiqi-sintaktik sahələri arasında kəmiyyət göstəriciləri mövcuddur.

İnsanlar əşya və hadisələrə onların kəmiyyət xarakteristikası nöqtəyindən yanaşmağa nail olduqları zaman kəmiyyət kateqoriyası meydana gəlmişdir. Dilçilikdə bu kateqoriya öz ifadə vasitəsini məhz qrammatik kəmiyyət kateqoriyasında tapmışdır. Kəmiyyət kateqoriyası dedikdə, əşyaların iki və ya daha çox saydan ibarət olması başa düşülür. Bu hal birbaşa məntiq anlayışı ilə əlaqədardır.

Bununla yanaşı, kəmiyyət kateqoriyası bir çox dilçilər tərəfindən fəlsəfi kateqoriya kimi də dəyərləndirilir. Belə olan halda, obyektiv gerçəkliyin bütün göstəricilərinin kəmiyyət formasında təzahüründən bəhs edilməlidir.

Antik filosof Plotinus qeyd edirdi ki, “düşüncə elementlərinin çoxluğu kəmiyyət və say kateqoriyasını verir” [Plotin, 1994].

Kəmiyyətin linqvistik təsvirinin əsaslandığı əlamət və münasibətlər çoxdur: təklik, cəmlilik, tamlıq, hissəlik, kardinallıq, ordinallıq, topluluq, distributivlik, müəyyənlik və qeyri-müəyyənlik, dəqiqlik və təxminilik, diskretlik və kəsilməzlik, ekstensivlik və intensivlik, “çox-az” münasibəti, nizamlılıq və nizamsızlıq.

Keyfiyyət hal, hadisə, hiss, fikir, kəmiyyətə görə qiymətləndirmə obyekt olduğu zaman hesablama və ölçmə işləri aparmaq mümkün deyildir. Çünki belə olan halda dəqiq və təqribi ölçü sistemləri öz tətbiqini tapmır. Maddi predmetlərlə yanaşı, keyfiyyət, hərəkət, hadisə də kəmiyyət yükü daşıya bilər. Deməli, predmetin,

prosesin, əlamətin, keyfiyyətin də kəmiyyəti vardır. Predmetlərin kəmiyyəti onların və ya hissələrinin sayıdır.

Kəmiyyət dedikdə, onun yalnız şəkilçilərlə ifadəsi nəzərdə tutulmur. Kəmiyyət həm leksikologiya, həm morfologiya, həm də sintaksisdə müxtəlif şəkildə özünü göstərir. Məsələn: zərflərdə, saylarda, əvəzlilərdə, isimlərdə kəmiyyət bildirən sözlərin olması, isimlərdə, feillərdə kəmiyyət bildirən şəkilçilərin olması, uzlaşma əlaqəsi, tabeli mürəkkəb cümlələrdə kəmiyyət budaq cümləsi və s. kəmiyyətin müxtəlif üsul və vasitələrlə ifadəsinin göstəriciləridir.

Kəmiyyətləşmənin həm məntiqdə, həm də dildə zəruri anlayış olduğunu anlamaq üçün düşünə biləcəyimiz bir obyekt adlandırılan hər hansı ümumi ismin eyni cisimlərin cəmi ilə əlaqəli olduğunu nəzərə almalıyıq. Kəmiyyət, düşündüyümüz cəmin nisbətini ölçmək üçün bir vasitədir. Bunu aşağıdakı nümunələri nəzərdən keçirərək daha aydın şəkildə görmək mümkündür. Məsələn: Biz “*quşlar uçur*” dedikdə, quşların məcmusundan danışırıq, “*bir quş uçur*” dedikdə isə, bütün quşların yalnız bir üzvünə istinad edirik. “*Quşlar uçur*” ifadəsində görmə məsafəsində olan quşların bütün üzvlərinə müraciət edirik, “*bəzi quşlar uçmurlar*” deyərkən isə, bütün quşlar arasında uçmayan quşların olduğunu bildiririk.

Bir cisim hər zaman müəyyən keyfiyyət və kəmiyyət vəhdətidir. Bu kateqoriyalar insan şüurundakı gerçəklik müxtəlifliyinin və sensasion idrakının nəticələrini sintez edən komponentləri özündə əks etdirir.

Kəmiyyət kateqoriyası insan təfəkkürünün ən vacib kateqoriyalarından biri kimi çoxsistemli və geniş spektrli təhlil tələb edir. Miqdarı, ədədi münasibətləri, say və kəmiyyət əlaqəsi olan leksik vahidlərin semantikasını kateqoriyası müxtəlif humanitar və təbiət elmləri sahələrinin tədqiqat mövzudur. Həmçinin kəmiyyət kateqoriyası bir çox dillərin inkişaf edib zənginləşməsində mühüm yer tutur.

“Kəmiyyət kateqoriyası universal, yəni məntiqi kateqoriya olub, gerçəkliyin dərk edilməsində vacib pillələrdən biridir” [7, s.11].

Keyfiyyət kateqoriyası kimi kəmiyyət kateqoriyası da insan təfəkkürünün ən ümumi və mühüm kateqoriyası olmaqla, həm məntiqi kateqoriya kimi nəzərə çarpır, həm də dil sisteminə güclü şəkildə nüfuz etməsi ilə diqqət cəlb edir [5, s.882].

Rusiyalı dilçi-alim V.Z.Panfilova görə kəmiyyət mücərrəd və ümumiləşmiş təfəkkürə məxsus kateqoriyadır. Əşyaların konkret çoxluğunun ifadə edilməsində bu kateqoriyanın yaranması ilkin mərhələ sayıla bilməz [13, c.168].

Dili riyazi və ya məntiqi baxımdan deyil, linqvistik baxımdan öyrəndiyimiz üçün, təbii dil ifadələrinin məhdud sayda məntiqi anlayışlara endirilməsində maraqlı deyilik, əksinə, müxtəlif dil ifadələrinin mənasında fərqləri daha yaxşı anlamaq üçün

məntiq anlayışlarından istifadə edirik [Haegeman, 1994]. Formal məntiq bu cür işarələrin və mənaların insan zəkasına nüfuz etmiş anlayışlara uyğun olduğunu bildirir.

Bildiyimiz kimi, kəmiyyət kateqoriyası bütün dünya dillərinə aid olub, leksik və qrammatik vasitələrin köməyi ilə fərqli şəkildə ifadə olunur. Lakin bütün dillərdə mövcud olmasına baxmayaraq, bu kateqoriyanın bəzi dillərdə saylarla ifadəsi çox da inkişaf etməyərək birinci onluq səviyyəsində qalmış, say sistemi kifayət qədər inkişaf etmiş dillərdə isə, mükəmməl şəkildə ifadə olunmuşdur.

Azərbaycan və ingilis dillərində kəmiyyət kateqoriyasını yalnız tək və cəmi ifadə edən kateqoriya kimi düşünmək yanlış olar, çünki təklik və cəmlilik bu kateqoriyanın bütöv deyil, sadəcə bir hissəsini təşkil edir və onun əhatə dairəsi daha genişdir. Kəmiyyət kateqoriyası və ya cəm anlayışı bütün dillərə xas olan prosesdir. Belə ki, hər bir dilin özünəməxsus cəm şəkilçiləri vardır. Bəzən toplu isimlərlə cəm şəkilçisi qəbul etmiş sözlər bir-birilə qarışdırılır. Lakin sözün özünün mənaca topluluq bildirməsi ilə onun kəmiyyət göstəricisi qəbul edərək cəmlilik bildirməsi fərqləndirilməlidir. Birincinin əsasında sözün leksik-semantik mənası dayanır, o, formaca təkdə olur və tərkibində heç bir kəmiyyət göstəricisi iştirak etmir. İkincidə isə, qrammatik proses gedir, yəni o, şəkilçi vasitəsilə formalaşır. Bununla belə, kəmiyyət anlayışının hər iki dildə ifadə olunması üçün qrammatik vahidlərin – şəkilçilərin olması bir o qədər də vacib deyil. Əgər dildəki hər hansı leksik vahid şəkilçi qəbul etmədən çoxluq – topluluq ifadə edə bilirsə, o zaman cəm şəkilçisinin işlənməsinə ehtiyac qalmır. Yəni dildəki sözün özü topluluq bildirir və bu topluluq fasiləli (diskret) çoxluqdan fərqli olaraq fasiləsiz (adiskret) olur [1, s.17].

Türk dillərinin daha qədim inkişaf dövrlərində cütlük anlamı müəyyən bir göstərici ilə əlaqədar olmuşdur. Bu, ola bilsin ki, proaltay və yaxud ural-altay dövrlərində mövcud olmuş və dilin sonrakı inkişaf mərhələlərində çoxluq ifadə edən müxtəlif məfhumlar ümumi kəmiyyət anlamı fonunda dərk edilməyə başladıqca, onların ifadə vasitələri arasındakı sərhəd də tədricən yox olmuşdur [6, s.20].

Analitik dillərdə çoxluq bildirən miqdar saylarından sonra isim gələrsə, ikinci tərəfdə cəmlilik bildirən əlamət işlədilir. Məsələn: Azərbaycan dilində “*üç qələm*” anlayışı ingilis dilində “*three pens*” şəklində ifadə olunur.

Analitik dillərdə birinci komponenti birdən çox sayla ifadə edilən birləşmələrdə ikinci tərəfin qrammatik şəkilçi ilə ifadə edilməsinin səbəbi məntiqlə deyil, qrammatik norma ilə izah oluna bilər. Birinci tərəf leksik semantik çoxluqla, ikinci tərəf qrammatik vasitə ilə uzlaşır. Bu xüsusiyyət dillərin inkişaf yolları və özünəməxsus etnokulturoloji amilləri ilə səciyyələnir.

Dilçi-alim M.Hüseynzadə və daha sonralar Ç.Hüseynzadə birinci tərəfi birdən böyük miqdarı bildirən say olan birləşmədə ikinci tərəfin cəm şəkilçisi qəbul etməməsini məntiqlə bağlamasına iki aspektdən yanaşmışlar. Birincisi, Azərbaycan dilinin daşıyıcısı üçün bu məntiq miqdarın sayda ifadəsini tapmasındırsa, ingilis, rus və digər dillərin daşıyıcısı üçün məntiq bir tərəfdəki cəmin digər tərəfdə də cəm tələb etməsi ola bilər. Deməli, bir dildə kəmiyyətə görə uzlaşmanın mövcudluğu, başqa dildə isə belə uzlaşmanın yoxluğu etnokulturoloji mahiyyət daşıyır. Məsələyə sistemli yanaşma uzlaşmanın olmasını tələb edir. Çünki dil vahidlərini bir-biri ilə əlaqələndirərkən, məntiqi nəticələr çıxarmaq barədə heç kim düşünmür. Azərbaycan dilinin daşıyıcısı üçün “*five books*” məntiqə və ya normaya sığmırsa, ingilis dilinin daşıyıcısı üçün “*beş kitab*” məntiqi pozur [3, s.18].

Müasir dövrdə kəmiyyət kateqoriyasından danışarkən, aşağıdakı şəkilçilər nəzərdə tutulur: $-lar^2$, $-lıq^4$, $-lı^4$, $-q^2$, $-ıq^4$, $-ız^4$.

Ümumi qrammatik kateqoriyalardan biri olan kəmiyyət kateqoriyası ismə, sifətə, saya, əvəzliyə və feilə aid olur. *İki, dörd, altı* saylarında kəmiyyət anlayışı konkret, *ağaclar, yarpaqlar, otlar, çiçəklər* sözlərində qeyri-müəyyən, *izdiham, heyət, camaat, ordu* sözlərində isə mücərrəddir.

Hər bir dilin lüğət tərkibində müxtəlif nitq hissələrinə aid müəyyən qrup sözlər vardır ki, onlar yalnız toplu halda başa düşülür. Bu cür sözlər cəm şəkilçisi olmadan belə tam leksik vahidlər kimi özləri topluluq, cəmlilik ifadə edir. Topluluq məfhumu haqqında danimarkalı dilçi-alim O.Yespersen belə yazır: “Məntiqi cəhətdən topluluq bir tərəfdən təklik, digər tərəfdən isə cəmlilik kimi başa düşülməlidir. Lakin topluluq təklik kimi başa düşüldükdə belə, onu ayrı-ayrı hissələrin vəhdəti kimi təsəvvür etməmək mümkün deyil” [9, p.62].

Buna görə də topluluğun ayrı-ayrı hissələrdən ibarət çoxluq olduğunu nəzərə alaraq, onu bölünən, yəni diskret kəmiyyətin təzahürlərindən biri kimi müəyyənləşdirmək mümkündür.

Nəzəri-linqvistik təfəkkürü inkişaf etdirərkən, xüsusilə ümuminin təzahürünü görməli, ümuminin xüsusidən irəli gəldiyini başa düşməliyik. Məsələn, $-lar^2$ cəm şəkilçisi kəmiyyət kateqoriyasının xüsusi təzahür formasıdır. “Kəmiyyət kateqoriyası” anlayışı isə *adamlar, qələmlər, adamsınız, tələbəsiniz, adamıq, tələbəyik* tipli sözlərin hamısına aid olan əlamətlərin ümumiləşdirilməsi sayəsində əldə edilmiş təfəkkürün yüksək abstraksiya səviyyəsinin məhsuludur. Həmin kateqoriyanı dərk etmək xüsusi ilə ümumi arasındakı əlaqəni başa düşməyə dəlalət edir [4, s.4].

Linqvistik təfəkkür şüurda dilin ümumi elmi mənzərəsini yaratmağa xidmət edir, onun spesifik cəhətlərini meydana çıxarır və həyatdakı rolunu müəyyənləşdirir. Bu təfəkkürün obyektı dildir və onun özünə aid anlayışları, qanunları, tədqiqat metodları vardır. Deməli, dil təlimində bir tərəfdən ümumi, digər tərəfdən isə spesifik təfəkkürün inkişafına nail olmaq, onların qarşılıqlı əlaqəsinin dialektikasını meydana çıxarmaq lazımdır [4, s.5].

Kəmiyyət kateqoriyası geniş əhatə dairəsinə malikdir və digər qrammatik kateqoriyalardan fərqi ondan ibarətdir ki, o, daha mürəkkəb və çoxcəhətli xüsusiyyətləri özündə əks etdirir. Bununla yanaşı, bu kateqoriya rəngarəng ifadə vasitələrinə, məzmun müxtəlifliyinə, zəngin kəmiyyət məzmunlu vahidlərə malik olması baxımından da digərlərindən fərqlənir. Məhz buna görə də kəmiyyət kateqoriyası ikili xarakter daşımaqla mücərrəd kateqoriyadır və o, özündə həm konkretliyi, həm də mücərrədliyi ifadə edir. Buraya real hesablanan konkret əşyalar və konkretlikdən xaric olan, hesablanması mümkün olmayan kəmiyyətlər daxildir. Bu kateqoriya mənasına görə fərqli sözləri ümumiləşdirmələr nəticəsində birləşdirir.

Kəmiyyət kateqoriyası digər ümumi qrammatik kateqoriyalardan bir də onunla fərqlənir ki, o, xarici aləmdə mövcud olan əşya və hadisələri əks etdirən bir kateqoriya kimi təhlil edilir. Onun belə yayılmasının və geniş əhatə dairəsinə malik olmasının səbəbi mövcud real aləmlə bağlılığından irəli gəlir. Kəmiyyət kateqoriyası qeyri-real təsəvvürün məhsulu deyildir. O, insanın real, həyati təsəvvürlərindən yaranmış və müəyyən inkişaf mərhələsi keçmişdir. Başqa sözlə ifadə etsək, təfəkkür kateqoriyası olan kəmiyyət kateqoriyası məntiqi və linqvistik cəhətdən vəhdət təşkil edərək, bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqədə inkişaf etmişdir.

Nəticə / Conclusion

İnsan idrakında canlanan təsəvvürlərin, ətraf mühitlə bağlı fikirlərin və müxtəlif istiqamətli münasibətlərin kəmiyyət göstəricilərini dil vasitəsilə nəzərdən keçirmək mümkündür [12, c.42]. Kəmiyyət kateqoriyası məntiqi, riyazi, psixoloji, fəlsəfi və linqvistik səciyyə daşıyır.

Bu kateqoriya hər hansı obyektin xüsusiyyətlərini və onların inkişaf dərəcəsini ifadə edən fəlsəfi kateqoriyadır. Universal və zəruri hesab edilən həmin kateqoriya reallığın dərk edilməsində mühüm rol oynayır. Digər məntiqi kateqoriyalar kimi o da, dildə morfemik, qrammatik, leksik, frazeoloji və başqa səviyyələrdə əks olunur və bu səviyyələrin hər biri bir kateqoriya sistemi yaradır [11, p.121].

Kəmiyyət kateqoriyasının tərkiblərinin say və ölçüsünün tanınması təsadüfi deyil, yəni onun komponentlərinin idraki proseslə əlaqələndirilməsi vacib məsələdir. Bu isə, kəmiyyət kateqoriyasının məntiqi kateqoriya olmasının bariz sübutudur.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat / References

1. Amanəliyeva A. (2020). Azərbaycan və ingilis dillərinin linqvistikasında kəmiyyət məzmunlu vahidlər ümumi qrammatik kateqoriyanın bir növü kimi. “Humanitar və ictimai elmlərin əsasları” mövzusunda respublika elmi konfransının materialları. Bakı.
2. Babayev A. (2004). Dilçiliyə giriş. Bakı, Nurlan.
3. Bayramova A. (2018). İsmnin qrammatik kateqoriyalar sistemi mədəniyyətlərarası kontekstdə. Filologiya üzrə elmlər doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın avtoreferatı. Bakı.
4. Əhmədov B., Kodzayeva N. (1983). “Linqvistik təfəkkür” anlayışı və onun inkişaf etdirilməsi haqqında. “Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi”, № 4. Bakı.
5. Həmzəyeva L. (2016). Kəmiyyət və keyfiyyət kateqoriyaları. Gənc tədqiqatçıların IV beynəlxalq elmi konfransı. Bakı, Qafqaz Universiteti.
6. Qəribova J. (1994). Azərbaycan dilində kəmiyyət kateqoriyasının ifadə üsulları. Namizədlik dissertasiyası. Bakı.
7. Qırçaq M.D. (2000). Kəmiyyət anlayışının dildə ifadəsi. Bakı, 452 s.
8. Plotin. (1994). Seçilmiş əsərlər.
9. Błokh M. (1983). A course in theoretical English grammar. Moscow.
10. Haegeman L. (1994). Introduction to the Government and Binding Theory, 2nd ed. Blackwell, Oxford.
11. Mason C.P. (1984). English Grammar Including Grammatical Analysis. London, Covent Garden, p.271.
12. Мелерович А.М. (1979). Проблемы семантического анализа фразеологических единиц современного русского языка. Ярославль, 79 с.
13. Панфилов В.З. (1977). Философские проблемы языкознания. Москва, Наука.